

TERÉNNE POZNÁMKY

Výber komunikačného partnera

Komunikačného partnera som sa rozhodla hľadať na Úrade práce, vzhľadom k tomu, že nemám v Brne veľký okruh známych, ktorý by mi niekoho doporučili. V priebehu niekoľkých dní som tam bola bez úspechu viackrát, ale aj táto skúsenosť mi pomohla urobiť si istý obraz o situácii nezamestnaných. Hlavným problémom bolo, že ochotní zúčastniť sa na výskume boli iba ľudia, ktorí boli nezamestnaní len krátku dobu (teda ešte poberali podporu v nezamestnanosti), prípadne si prácu už našli, preto boli pozitívnejšie naladení. Od ostatných som sa stretávala s rôznymi reakciami od podráždených odmietnutí až po vysvetlenia, prečo nemajú chuť o svojej ťažkej situácii rozprávať alebo prečo si myslia, že by nemali čo povedať. Hoci sa mi podarilo dohodnúť sa s pani, ktorá bola dlhodobo doma (najprv na materskej a následne nezamestnaná), na stretnutie sa nedostavila.

Ako prejav stigmatizácie spojenej s nezamestnanosťou som si vysvetlila aj reakciu ľudí, ktorí si na ÚP len prezerali ponuky práce a neboli nezamestnaní (na materskej, chceli lepšiu prácu). Tí sa ponáhľali všetko hneď uviesť na pravú mieru a ubezpečiť ma, že sa ich problém nezamestnanosti netýka. S kolegyňou sme sa rozprávali aj s dvoma úradníčkami z ÚP. Jedna nám vysvetľovala ťažkú situáciu, nervozitu a zlú náladu klientov, ktorá podľa nej komplikuje našu snahu. Druhá úradníčka sa vyslovila k situácii klientov dosť kriticky, väčšina z nich podľa jej názoru pracovať nechce a život na podpore im vyhovuje, inak by si už prácu našli.

Priebeh rozhovoru

Dátum a miesto konania rozhovoru: 24.5.2005,

Zúčastnené osoby: Nad'a Majerová, Eva Ehnertová („tazateľky“), Libor (komunikačný partner)

Dĺžka trvania: 1,5 hod, na zázname 1 hodina

Miesto a dátum kontaktu: Úrad práce, Brno – mesto, 24.5.2005

Základné informácie o komunikačnom partnerovi

Pohlavie: muž

Vek: 33

Rodinný stav: slobodný, bezdetný

Vzdelanie: SOU Železničné s maturitou, „mechanik sdělovacích zabezpečovacích zařízení“

Zamestnanie: dlhodobo nezamestnaný, v dobe rozhovoru mal už pracovnú zmluvu od nasledujúceho dňa

Príjem: sociálne dávky (len za posledné dva týždne), predaj Nového Prostoru

Po prekonaní „výskumnej depresie“ sa mi podarilo nájsť človeka ochotného urobiť interview až v utorok 24. mája. Oslovili sme ho spolu s kolegyňou Evou Ehnertovou, s ktorou sme niekoľkokrát boli na ÚP spolu a aj oba rozhovory sme uskutočnili vo dvojici. Oslovený partner čakal na ÚP s úmyslom odhlásiť sa s evidencie nezamestnaných, keďže si ten týždeň našiel prácu. Usúdila som ale, že sa jeho skúsenosť na výskum hodí, keďže predtým žil dlhšiu dobu „na ulici“. S účasťou na výskume ochotne súhlasil a už počas čakania sa s nami začal rozprávať a ponúkol nám, nech si zatiaľ prečítame NP, ktorého bol predajcom.

Bol pozitívne naladený, priateľský a súhlasil s uskutočnením nahrávaného rozhovoru v neďalekej hospode po vybavení úradných záležitostí.

Po našom pozvaní si objednal len minerálku a po vysvetlení základných cieľov rozhovoru, podpísaní formuláru (súhlasil s uvádzaním mena) a oboznámení ho s možnosťou neodpovedať alebo prerušiť rozhovor, sme začali samotné nahrávané interview. Rozhovor som viedla ja, pričom dopĺňujúce otázky kládla aj Eva, takže Libor vlastne komunikoval s oboma. Po celý čas bol v dobrej nálade, pôsobil na mňa otvorene a priateľsky. Napriek tomu sa mi nepodarilo viesť rozhovor tak, aby som získala všetky zamýšľané informácie, najmä konkrétnejší obraz toho, ako sa mu žilo v období, keď bol „na ulici“. Mala som totiž dojem, že túto tému nemal chuť detailne rozoberať. Hoci bez problémov nazýval sám seba bezdomovcom, toto obdobie popísal skôr stručnejšími poznámkami a (niekedy trochu nervóznym) smiechom a zdalo sa, že ju berie ako uzavretú kapitolu. Chyba však bola na mojej strane, keďže som nenašla dostatok odvahy opýtať sa ho detailnejšie na najťažšie obdobie jeho života. Celkovo sa mi v toku jeho rozprávania nepodarilo udržať zamýšľanú štruktúru rozhovoru a témy boli teda preberané tak, ako sa spontánne prelínali v jeho odpovediach. Rovnako moja formulácia otázok bola veľmi nejasná a neobratná. Mala som navyše prehnanú tendenciu partnerovi povzbudzujúco pritakávať a zrejme aj nízky prah prípustnosti tichých momentov. Preto by som zhodnotila môj spôsob vedenia rozhovoru ako nevydarený.

Rozhovor prebiehal v príjemnej atmosfére bez negatívnych incidentov či dlhších zaseknutí. S Liborom sme si vykali a hoci rozhovor bol neformálny, v podstate sme si zachovali mierny odstup. Napriek atmosfére relatívnej dôvery a otvorenosti, nebola z mojej strany pociťovaná ani z jeho strany vyjadrená potreba vzájomnejšieho recipročného zdieľania životných skúseností, čo pravdepodobne vyplýva z toho, že vnímal našu a jeho životnú situáciu ako zásadne rozdielnu. Preto si myslím, že sme podobne definovali jeho rolu ako rozprávača a moju ako poslucháča. Nie je mi ale celkom jasné, ako v kontexte rozhovoru pochopil našu motiváciu. Pri prepisovaní som nadobudla dojem, že nás bral ako budúce sociálne pracovníčky, čo mohlo trochu ovplyvniť jeho pozitívne hodnotenie všetkých sociálnych pracovníkov a úradníkov, s ktorými sa stretol aj podrobný popis toho, ako prešiel rôznymi formálnymi procedúrami a možno aj miernu štylizáciu do role klienta sociálnych služieb.

Libor rozprával pútavo a sústredene, až na miesta, kedy v priebehu rozprávania hľadal niektoré z množstva úradných dokumentov, ktoré nám chcel ukázať alebo odbočil od témy nejakou vtípnou poznámkou. Často používal častice typu „že jo“, „prostě“, „v zásadě“, „prakticky“ a nehovoril celkom spisovne, napriek tomu sa mi zdalo, že má celkom kultivovaný prejav. Nevšimla som si na ňom nejakú zámernú sebaštylizáciu. Jeho výpoveď však bola vedená v duchu nového začiatku a akéhosi „pokánia“, chyby a príčiny hľadal najmä v sebe. Nebol však zatrpknutý ani rezignovaný. Snažil sa presne (aj s menami, dátumami a postupne) popísať najmä posledné obdobie – práve ten nový začiatok, zaradovanie sa do normálneho života, vybavovanie dokladov a hľadanie práce – ktorým teraz žije. Počas rozhovoru sa často smial, či už na svoj účet, na historkách, ktoré rozprával, alebo aj pri popise situácií, ktoré neboli veselé (keď spomínal úvahy o samovražde, dlhy, straty práce, stopovanie a s ním súvisiaci spôsob získavania peňazí), takže išlo možno skôr o vyjadrenie súčasného nadhľadu a odstupu od týchto udalostí alebo snahy oň. To sú však len prvé dojmy z rozhovoru, bližšie sa tomu budem venovať v analýze.